

TEGENSPRAAK VAN ELBERT DIJKGRAAF, HOOGLERAAR EMPIRISCHE ECONOMIE

‘Belasting heffen is altijd effectiever’

Convenanten om het milieu te verbeteren? Overheid en bedrijfsleven geloven erin. Maar volgens Elbert Dijkgraaf, kersvers hoogleraar Empirische Economie aan de Erasmusuniversiteit, is het verspilde moeite. “Je kunt net zo goed niets doen.”

Tekst: Remko Ebbers | Foto: Sam Rentmeester/FMAX

Nederland moet minder energie gebruiken om zo de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Dat vindt het kabinet. Om daar handen en voeten aan te geven, heeft het met werkgeversorganisaties een aantal convenanten afgesloten. Deze zijn gestoeld op de goede ervaringen van de afgelopen twintig jaar die beide partijen ermee hebben. De Rotterdamse hoogleraar Elbert Dijkgraaf onderzocht de effectiviteit van tweehonderd milieu- en energieconvenanten in 24 geïndustrialiseerde landen. Zijn team bekeek de uitkomst van de convenanten en berekende de situatie zonder convenant en het effect als de overheid

haar ambities in wetgeving had vastgelegd. Volgens Dijkgraaf kan de overheid beter haar toevlucht nemen tot wetgeving of belasting heffen. “Er is geen bewijs dat convenanten een positief effect hebben gehad.”

Jaarrapportages, analyses van SenterNovem en onderzoek van de TU Twente tonen allemaal aan dat er wel degelijk veel is bereikt.

“Ik geloof graag dat de doelen zijn bereikt, maar die doelen zouden sowieso zijn bereikt. Ik heb nog geen Nederlands onderzoek gezien

met een goede wetenschappelijke onderbouwing, een *Business as Usual*-berekening. Wij zijn de eersten die met een rekenkundig model hebben berekend wat de resultaten zouden zijn als er geen convenant was afgesloten. Ik kan niet in de cijfers terugvinden dat de situatie dan minder goed zou zijn.”

U verwacht meer resultaat van wetgeving dan van vrijwillige afspraken.

“Dat is inderdaad de kern. Ik zie ministeries die ‘barsten’ van de convenanten en daar prachtige rapporten over schrijven. Prima, maar dan moeten die convenanten wel iets voorstellen.”

Dat doen ze ook. Convenanten hebben bijvoorbeeld gezorgd voor een reductie in grondwaterverbruik, afval en gevaarlijke stoffen.

“Je hoort mij ook niet zeggen dat er geen convenanten bestaan die werken. Wij hebben ons geconcentreerd op CO₂- en energieconvenanten. Ik sta er helemaal achter dat je zoekt naar creatieve instrumenten, maar ik kan niet anders concluderen dan dat er nu een situatie is die niet effectief is. Dat verbaast mij overigens ook niet, gezien de gretigheid van de overheid. Om een goed convenant af te sluiten, moet je keiharde dreiging creëren.”

Die is er zeker: iedereen weet dat het alternatief wetgeving is.

“Ik vind dat nergens terug in de convenanten. Wij hebben een effectief Deens convenant gevonden waar de dreiging instond: als de doelen niet worden gehaald, treedt deze wet in werking. Zo’n dreiging vind ik niet terug in de huidige convenanten. Nergens wordt gerept over sancties.”

U gaat er blijkbaar van uit dat wetten strenger zijn dan convenanten.

“Als je in de wet dezelfde norm stelt als in een convenant, kun je inderdaad ook een convenant sluiten.”

Dus in uw onderzoek vergelijkt u de situatie van convenanten met een theoretische situatie van strengere regelgeving?

“In een laboratorium zou je twee compleet identieke groepen bedrijven nemen. Eén groep werkt volgens een convenant, de bedrijven in de andere groep gaat op de oude voet verder. Dat kan natuurlijk niet, daarom zul je het nu met een econometrisch model moeten verklaren. Dat hebben wij heel zorgvuldig gedaan.”

U ziet geen bewijs van effect, maar uit uw onderzoek blijkt ook niet dat een convenant niet werkt.

“Dat is zo. Maar als je geen bewijs vindt dat het werkt, mag je de conclusie trekken dat het niet werkt. Mijn team en ik hebben een model gemaakt om na te gaan wat er zou gebeuren als er geen convenant was geweest. Daaruit blijkt dat de resultaten net zo zouden zijn geweest als ze nu zijn met convenant.”

Over wetten wordt net zo onderhandeld als over convenanten, de normen zijn hetzelfde. Er wordt voor convenanten gekozen omdat die veel sneller werken dan wetgeving.

“Dat is inderdaad één van de voordelen van convenanten. Samen met lagere kosten en meer flexibiliteit. Ik vind het alleen jammer dat het volgens mijn onderzoek niets oplevert. Gelukkig werken we in dit land ook met andere instrumenten, zoals subsidies en belastingheffing.”

Verpakkingenbelasting, vliegtaks en het ‘kwartje van Kok’.

Dat zijn toch duidelijk milieubelastingen die hun doel voorbij schoten.

“Voor werkgevers tellen alleen de kosten per eenheid product. Dan is belasting heffen op milieuonvriendelijk gedrag altijd effectiever. Belasting is voor iedereen gelijk, maar wie schoner produceert, heeft een voordeel. Dat is een stimulans. Het bedrijfsleven zal waarschijnlijk ook geen bezwaar hebben tegen een milieubelasting, als die maar terug komt bij het bedrijfsleven. Bijvoorbeeld via een verlaging van de vennootschapsbelasting.” ■